

5.6. Проблеми правового регулювання виробництва енергії з окремих видів альтернативних джерел в Україні

Нині частка відновлюваної енергетики України в загальному енергобалансі становить лише 0,17 %. Відповідно до проекту оновленої Енергетичної стратегії України, що зараз розробляється, передбачається, що частка електроенергії з відновлюваних джерел буде становити 5 % до 2030 року

Згідно із ЗУ «Про пріоритетні напрями інноваційної політики України» від 08.09.2011 р. № 3715-VI, одним з основних стратегічних пріоритетних напрямів на 2011-2021 роки є освоєння альтернативних джерел енергії. Україна з 2011 р. є учасником Європейського енергетичного співтовариства. Правова база Енергетичного співтовариства складається з Договору про його заснування (Європейська енергетична хартія), що наводить посилання на акти Європейського законодавства, які мають виконуватися учасниками в рамках реалізації загальноєвропейської енергетичної політики.

Між Україною та Європейським Союзом діє також Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі. Меморандум набув чинності 12.05.2005. Він визначає, що Україна та ЄС можуть мати користь від інтеграції своїх енергоринків, тим самим підвищуючи рівень енергетичної безпеки Європейського континенту. Тому поступове впровадження Україною *acquis* ЄС у галузі енергетики є важливим кроком на шляху до мети України щодо поступової економічної інтеграції з ЄС і

поглиблення політичної співпраці з ЄС. План дій Україна – ЄС (ПД) передбачає сім конкретних цілей, які стосуються енергетичної галузі в цілому та полягають у поступовому зближенні законодавств України та ЄС у галузі енергетики та інтеграції їхніх відповідних енергоринків. У напрямку розвитку використання відновлювальних джерел енергії необхідно прийняти плани дій щодо підвищення ефективності використання енергії, поширення застосування відновлюваних джерел енергії та зміцнення інституцій, визначивши при цьому фінансові плани та графіки імплементації, а також продовження співробітництва щодо проектів у сфері енергозбереження.

Відповідно до положень Меморандуму розроблено Енергетичну стратегію України до 2030 року, затверджену постановою КМУ від 15.03.2006 р. № 145-р. Підрозділ 7.3 цього документа присвячено потенціалу розвитку нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії (НВДЕ). Шляхи та напрями стратегічного розвитку НВДЕ в країні повинні сприяти солідарним зусиллям Європейської спільноти в галузі енергетики та відповідати основним принципам Зеленої книги «Європейська стратегія сталої, конкурентоздатної та безпечної енергетики» (Брюссель, 8.3.2006. СОМ(2006) 105). Перспективний розвиток НВДЕ в країні, згідно з основними принципами Зеленої книги, має відбуватися на основі економічної конкуренції з іншими джерелами енергії з одночасним впровадженням заходів державної підтримки перспективних технологій НВДЕ, які відображують суспільний інтерес щодо підвищення рівня енергетичної безпеки, екологічної чистоти та протидії глобальним змінам клімату.

Основними нормативно-правовими актами у сфері освоєння альтернативних джерел енергії є Закони України: «Про альтернативні джерела енергії» від 20.02.2003 р. № 555-IV, «Про електроенергетику» від 16.10.1997 р. № 575/97-ВР, «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08.09.2011 р. № 3715-VI, ПК України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Також правове регулювання здійснюється Постановою КМУ «Про програму державної підтримки розвитку

нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії, малої гідро - і теплоенергетики» від 31.12.1997 р. № 1505; Указом Президента України від 08.09.2010 р. № 895 «Про заходи щодо визначення і реалізації проектів із пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку», згідно з яким одним із першочергових національних проектів є проект «Нова енергія», що передбачає використання альтернативних джерел енергії; Наказом Міністерства палива та енергетики України «Про затвердження Правил приєднання вітроелектростанцій до електричних мереж» від 28.10.2009 р. № 570.

Відповідно до Указу Президента України від 08.09.2010 р. № 895 «Про заходи щодо визначення і реалізації проектів із пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку» одним із першочергових національних проектів є проект «Нова енергія», що передбачає використання альтернативних джерел енергії або диверсифікацію постачання енергоносіїв в Україну. Проекти зазвичай мають обмежений термін реалізації (не більше 4 років), а також не залежать від форм власності. Більшість «Національних проектів» реалізується на новій моделі державно-приватного партнерства. Базовими принципами роботи над «Національними проектами» є пріоритет інвестиційних коштів над бюджетними, проектний менеджмент у державному управлінні, гарантований результат і персональна відповідальність та партнерство з кращими світовими компаніями. У рамках визначеного Президентом Національного пріоритету «Нова енергія» здійснюється проект «Енергія природи», що передбачає будівництво вітрових та сонячних електростанцій, створення «чистого» джерела енергії – вітру і сонця у плановому обсязі 2000 МВт установленної потужності, що є аналогом енергії, отриманої від 2 млрд. куб. імпортного газу. Цей проект буде реалізовано переважно в Криму та Запоріжжі, оскільки ці території володіють потенціалом відновлювальних джерел енергії, мають розташування, яке робить економічно малоефективним транспортування до них енергії, виробленої з традиційних джерел. Тому розвиток цього проекту,

по-перше, вирішує проблему економічної ефективності транспортування електроенергії, а по-друге, зберігає довкілля, що робить ці території привабливими для розвитку туристичного бізнесу.

Отже, останніми роками в Україні закладено фундамент правового регулювання альтернативної енергетики, визначено мету на найближчий час. Завданням майбутнього є удосконалення, уточнення існуючого правового регулювання для побудови ефективного правового механізму в цій сфері.

Альтернативними джерелами енергії відповідно до ст. 1 ЗУ «Про альтернативні джерела енергії» визнаються відновлювані джерела енергії, до яких належать енергія сонячна, вітрова, геотермальна, енергія хвиль та припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів, та вторинні енергетичні ресурси, до яких належать доменний та коксівний газ, газ метан дегазації вугільних родовищ, перетворення скидного енергопотенціалу технологічних процесів. Розглянемо більш докладно кожен вид.

1. Енергія сонця. Як вважають експерти Міжнародної енергетичної агенції (IEA), вже через 40 років сонячна енергетика може виробляти близько 20-25 % усієї необхідної енергії. Найбільш перспективними регіонами України для розвитку сонячної енергетики є АРК Крим та степова Україна.

Проектом Закону № 10183 «Про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику» (щодо стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії)»⁸²⁰ передбачається нововведення у сфері сонячної енергетики, а саме те, що електрична енергія, вироблена з енергії сонячного випромінювання об'єктами електроенергетики, які вмонтовані (встановлені) на дахах приватних домогосподарств, величина встановленої потужності яких не перевищує 16 КВт, придбавається в обсягах, що перевищує споживання електроенергії такими домогосподарствами, за «зеленим» тарифом енергопостачальниками для споживання на території

⁸²⁰ Проект Закону № 10183 «Про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику» (щодо стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=43886.

здійснення ліцензованої діяльності. Виробництво такої електроенергії може здійснюватись без відповідної ліцензії. Порядок продажу та обліку такої електроенергії, а також розрахунків за неї затверджується національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики. Цей досвід уже використовується досить успішно і в інших країнах.

2. Вітрова енергія. Виробництво енергії здійснюється з допомогою вітроелектростанцій. За даними Міжнародної енергетичної агенції (IEA) сумарна вітроенергетична потужність у світі вже сьогодні спроможна покрити 3 % світового попиту на електроенергію.

Відповідно до Правил приєднання вітроелектростанцій до електричних мереж, виділено таких суб'єктів мережі енергопостачання вітрової енергії: 1) вітроелектростанція – група вітрових електричних установок (або окрема вітрова електрична установка), устаткування і споруди, які розташовані на одній території, функціонально пов'язані між собою і становлять єдиний комплекс, призначений виробляти електроенергію, перетворюючи кінетичну енергію вітру на електричну; 2) власник електричних мереж – юридична особа (електропередавальна організація), яка на правах власності або користування має електричні установки, призначені для передачі та розподілу електроенергії, та здійснює діяльність з передачі електроенергії відповідно до отриманої ліцензії; 3) замовник – фізична або юридична особа, яка письмово повідомила власника мереж про намір приєднати до електричних мереж новозбудовану вітроелектростанцію або внаслідок реконструкції чи технічного переоснащення змінити технічні параметри діючої вітроелектростанції (збільшити потужність, змінити точку приєднання або підвищити рівень надійності електрозабезпечення).

Ці Правила поширюються на відносини, що виникають при приєднанні та підключенні до електричних мереж вітроелектростанцій з установленою потужністю не менш як 100 МВт, та є рекомендованими при приєднанні й підключенні інших вітроелектростанцій.

Приєднання вітроелектростанції замовника здійснюється на підставі договору про приєднання до електричних мереж, що укладається між власником електричних мереж та замовником. Власник електричних мереж не має права відмовити в приєднанні до електричних мереж вітроелектростанції замовника за умови дотримання останнім цих Правил. Споживач може приєднати до власних технологічних електричних мереж вітроелектростанції замовника з урахуванням пропускнуої здатності технологічних електричних мереж споживача для передачі потужності від вітроелектростанції в мережі електропередавальної організації.

Приєднання вітроелектростанції замовника до електричної мережі передбачає такі етапи:

- 1) обрання замовником проектної організації, яка розроблятиме проектно-кошторисну документацію;
- 2) письмове звернення замовника до власника електричних мереж з листом (клопотанням) щодо наміру приєднати вітроелектростанцію певної потужності;
- 3) погодження замовником та власником мереж, які будуть надавати послугу з приєднання, варіанта схеми електрозабезпечення та точки приєднання;
- 4) підготовку власником електричних мереж технічних умов на приєднання;
- 5) розроблення обраної замовником проектною організацією на договірних умовах із замовником проектно-кошторисної документації за вихідними даними технічних умов. Узгодження замовником із власником електричних мереж такої документації, визначення вартості приєднання вітроелектростанції замовника до мереж власника;
- 6) укладання сторонами договору про приєднання до електричних мереж;
- 7) будівельно-монтажні й налагоджувальні роботи;
- 8) проведення приймально-здавальних випробувань;

9) оформлення акта допуску на підключення вітроелектростанції замовника до електричної мережі;

10) підключення електроустановки замовника до електричної мережі;

11) укладення відповідних договорів, передбачених Правилами користування електричною енергією, затвердженими постановою НКРЕ від 31.07.1996 р. № 28;

12) забезпечення власниками транзитних електроустановок їх оперативного-технічного обслуговування.

Відповідно до ч. 1 ст. 18 ЗУ «Про електроенергетику» проектування та будівництво (нове будівництво, реконструкція, капітальний ремонт, технічне переоснащення) об'єктів електроенергетики здійснюються відповідно до законодавства у сфері містобудівної діяльності. Оснащення об'єктів електроенергетики ліцензіатами, ціни (тарифи) на відповідні послуги (товари) яких устанавлюються національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, здійснюється на конкурентних засадах.

Використання побутового (до 75 кВт) вітрогенератора прирівнюється до використання дизель-генератора або сонячних батарей, тобто прирівнюється до побутових електроприладів, тому для його функціонування не потрібні ліцензії чи дозволи. Єдиним регламентуючим документом з установки вітрогенераторів малої потужності (до 75 кВт) є вимоги, яких потрібно дотримуватися при установці стаціонарної малої архітектурної форми.

3. Геотермальна енергія. Геотермальні установки виробляють електроенергію за допомогою циркуляції глибинних геотермальних вод. Пріоритетними районами першочергового освоєння геотермальних ресурсів є Керченський півострів (АР Крим), Львівська та Закарпатська області, окремі родовища в Харківській, Полтавській та Донецькій областях. Розвиток геотермальної енергетики вважається оптимальним за такими пріоритетними напрямками: створення достатньо великих геотермальних ТЕС на базі високотемпературних геотермальних родовищ; розвиток мережі

малих геотермальних ТЕС; створення комбінованих електростанцій з використанням як тепла термальних вод, так і тепла, отриманого внаслідок спалювання органічних видів палива; створення комбінованих електротехнічних вузлів для отримання електроенергії, тепла й цінних компонентів, які розташовуються в геотермальних теплоносіях.

4. Мала гідроенергетика. Малу енергетику в першу чергу варто використовувати у віддалених і важкодоступних районах, де поблизу немає ліній електропередач, тому що будувати такі лінії найчастіше дорожче, ніж встановити малу ГЕС. Малі ГЕС можуть стати потужною основою енергозабезпечення для всіх регіонів Західної України. Згідно із ЗУ «Про електроенергетику», мала гідроелектростанція – електрична станція, що виробляє електричну енергію за рахунок використання гідроенергії, встановлена потужність якої не перевищує 10 МВт.

Першочерговими заходами для підтримки малої гідроенергетики з боку держави повинні стати: впорядкування правовідносин щодо приватизації та оренди малих ГЕС; упровадження обґрунтованих правил транспортування електроенергії по існуючим електромережам до споживачів; упровадження обґрунтованої плати за водокористування; фінансування розробки нормативно-технічної бази; відміна митних зборів на устаткування, яке не виробляється в Україні⁸²¹.

5. Енергія біомаси – біологічно відновлювальна речовина органічного походження, що зазнає біологічного розкладу (відходи сільського господарства, лісового господарства та технологічно пов'язаних із ним галузей промисловості, а також органічна частина промислових та побутових відходів).

У ст. 2 Директиви Європейської Комісії 2009/28/ЕС подається таке визначення біомаси: «фракція продукції, що може бути розкладена мікроорганізмами: відходи і залишки біологічного походження від сільського

⁸²¹Малош Б. В. Мала гідроенергетика як перспективний напрямок розвитку альтернативної енергетики на регіональному рівні [Електронний ресурс] / Б. В. Малош. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekon/2010_30/statti/2_12.htm#_ftnref1.

господарства (у тому числі рослинні і тваринні субстанції); лісового господарства, і що мають відношення до промисловості, в тому числі рибальства і водного господарства, також як і фракції промислових і муніципальних відходів». Країни ЄС відобразили відповідне значення у своєму національному законодавстві, дотримуючись ключової концепції розкладу мікроорганізмів як відправної точки для визначення цієї концепції.

В Україні сьогодні встановлено стимулюючий тариф лише для біомаси рослинного походження. Натомість біомаса тваринного походження не потрапляє під дію «зеленого» тарифу. Така ситуація пояснюється тим, що в ч. 4 ст. 17-1 ЗУ «Про електроенергетику», якою встановлено величину «зеленого» тарифу на електричну енергію, вироблену з біомаси, зазначено, що біомасою є продукти, що складаються повністю або частково з речовин рослинного походження, які можуть бути використані як паливо з метою перетворення енергії, що міститься в них. Тому повинні бути внесені зміни до законодавства щодо визначення біомаси та, відповідно, встановлення «зеленого» тарифу для біомаси і тваринного походження.

6. Газ з органічних відходів, газ каналізаційно-очисних станцій, біогаз та вторинні енергетичні ресурси, до яких належать доменний та коксівний газ, газ метан дегазації вугільних родовищ, перетворення скидного енергопотенціалу технологічних процесів. Незважаючи на те, що біогаз визначено серед альтернативних джерел, для виробництва енергії з доменного та коксівного газів не встановлюється «зелений тариф» ЗУ «Про електроенергетику».

В Україні державне регулювання у сфері альтернативних джерел енергії здійснює КМУ чи за його дорученням спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади. Сьогодні таким органом є Національна комісія регулювання електроенергетики України, що діє відповідно до Указу Президента України від 23.11.2011 р. № 1059 «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики». Основними завданнями НКРЕ є: державне регулювання діяльності суб'єктів природних

монополій та суб'єктів господарювання, що провадять діяльність на суміжних ринках, у сферах електроенергетики, теплопостачання в частині діяльності з виробництва енергії, в тому числі на установках із використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії; сприяння розвитку конкуренції у сфері виробництва і постачання електричної енергії, на ринку природного газу, а також створенню конкурентного середовища у сфері теплопостачання; забезпечення проведення цінової і тарифної політики у сфері енергетики; сприяння ефективному функціонуванню товарних ринків на основі збалансування інтересів держави, суб'єктів природних монополій та споживачів товарів (послуг), що виробляються (надаються) суб'єктами природних монополій; захист прав споживачів товарів (послуг).

Серед основних повноважень НКРЕ у сфері альтернативної енергетики є: затвердження «зеленого» тарифу на електричну енергію, вироблену з альтернативних джерел енергії; формування та ведення реєстру об'єктів альтернативної енергетики; щорічне оприлюднення інформації щодо витрат на підключення до електричних мереж об'єктів альтернативної енергетики; видача ліцензій на здійснення діяльності з виробництва, передачі та постачання електричної енергії шляхом затвердження інструкцій, умов і правил окремо на кожний вид ліцензованої діяльності згідно із ЗУ «Про електроенергетику»; видача ліцензій на здійснення діяльності з виробництва електричної та теплової енергії, що виробляється когенераційними установками; встановлення тарифів на електричну та теплову енергію, що виробляється когенераційними установками; встановлення правил підключення когенераційних установок до електричних мереж.

Державне регулювання у сфері альтернативних джерел енергії здійснюється шляхом: надання дозволів на провадження діяльності у сфері альтернативних джерел енергії; розроблення, затвердження та запровадження норм, правил і стандартів виробництва, передачі, транспортування, постачання, зберігання і споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел; нагляду та контролю за безпечним виконанням робіт на об'єктах

альтернативної енергетики незалежно від їх форми власності, безпечною експлуатацією енергогенеруючого обладнання та за режимами передачі і споживання енергії; нагляду та контролю за додержанням вимог технічної експлуатації на об'єктах альтернативної енергетики незалежно від їх форми власності, технічної експлуатації енергетичного обладнання об'єктів, підключених до об'єднаної енергетичної системи України; встановлення тарифів на електричну енергію, вироблену на об'єктах альтернативної енергетики, а також на теплову енергію, видобуту з альтернативних джерел; усебічного заохочення і підтримки науково-дослідницьких, дослідно-конструкторських робіт, діяльності винахідників і раціоналізаторів, спрямованих на розвиток виробництва та використання альтернативних джерел енергії.

Відповідно до ЗУ «Про пріоритетні напрями інноваційної політики України» для реалізації пріоритетних напрямів державою запроваджуються заходи щодо: 1) розвитку інноваційної інфраструктури (інноваційних центрів, технологічних парків, наукових парків, технополісів, інноваційних бізнес-інкубаторів, центрів трансферу технологій, інноваційних кластерів, венчурних фондів тощо); 2) першочергового розгляду заявок на винаходи, що відповідають середньостроковим пріоритетним напрямам загальнодержавного рівня; 3) прямого бюджетного фінансування та співфінансування; 4) відшкодування відсоткових ставок за кредитами, отриманими суб'єктами господарювання в банках; 5) часткової компенсації вартості виробництва продукції; 6) кредитів за рахунок коштів державного бюджету, кредитів (позик) і грантів міжнародних фінансових організацій, залучених державою або під державні гарантії; 7) субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам; 8) податкових, митних та валютних преференцій.

У сфері виробництва альтернативної енергії з усього спектра вище перелічених засобів найбільш урегульованими є:

1. Установлення «зеленого» тарифу для альтернативної енергії.

Купівля всієї електричної енергії, виробленої на електростанціях України, в тому числі з альтернативних джерел, здійснюється в межах єдиного оптового ринку за встановленими тарифами. Функції оптового постачальника електроенергії виконує державне підприємство «Енергоринок».

Виробництво електроенергії з альтернативних джерел енергії, в тому числі з подальшим продажем в оптовий ринок електроенергії, є підприємницьким видом діяльності, що підлягає ліцензуванню. Ліцензування видів підприємницької діяльності в електроенергетиці здійснює НКРЕ України. Основним документом, що визначає порядок видачі ліцензій на всі види діяльності в електроенергетиці, є Інструкція про порядок видачі ліцензій Національною комісією регулювання електроенергетики на здійснення окремих видів підприємницької діяльності, затверджена постановою НКРЕ від 06.10.1999 р. № 1305.

Усі учасники оптового ринку (виробники та постачальники електричної енергії) є членами Оптового ринку відповідно до укладеного Договору між членами Оптового ринку енергетики (далі – ДЧОРЕ). ДЧОРЕ є «регуляторним» договором, що визначає права та обов'язки сторін, якими виступають виробники електроенергії, постачальники електроенергії за регульованим тарифом, постачальники електроенергії за нерегульованим тарифом та оптовий постачальник.

Купівля виробленої електроенергії оптовим постачальником у виробника здійснюється відповідно до укладеного договору купівлі-продажу електроенергії між ДП «Енергоринок» та виробником. Відповідно до ЗУ «Про електроенергетику», енергопостачальники, які здійснюють діяльність із передачі електричної енергії з використанням власних мереж, не мають права відмовити в доступі до цих мереж суб'єктам господарювання, які виробляють енергію з використанням альтернативних джерел енергії, а також повинні передбачати витрати на підключення цих об'єктів у своїх інвестиційних програмах. Однак, слід зазначити, що порядок відшкодування

витрат на підключення об'єктів електроенергетики, що виробляють електроенергію з альтернативних джерел енергії, відсутній. На практиці всі витрати, пов'язані з підключенням цих об'єктів, несуть безпосередньо їх власники (виробники).

Для того, щоб здійснювати продаж електроенергії, виробленої з альтернативних джерел, в оптовий ринок, виробник повинен в першу чергу звернутися до НКРЕ щодо:

1) отримання ліцензії на виробництво електроенергії (у разі комбінованого виробництва теплової та електричної енергії – на комбіноване виробництво теплової та електричної енергії). Ліцензовані виробники, які виробляють електричну енергію з альтернативних джерел з подальшим її продажем, повинні дотримуватися Умов та Правил здійснення підприємницької діяльності з виробництва електроенергії, затверджених постановою НКРЕ від 08.02.1996 р. № 3;

2) установлення «зеленого» тарифу на електроенергію як спеціального тарифу, за яким закупається електрична енергія, вироблена на об'єктах електроенергетики, що використовують альтернативні джерела енергії (крім доменного та коксівного газів, а з використанням гідроенергії – вироблена лише малими гідроелектростанціями). Для суб'єктів господарювання, які виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії, «зелений» тариф встановлюється до 1 січня 2030 року. Згідно зі ст. 171 ЗУ «Про електроенергетику» «зелений» тариф затверджується НКРЕ на електричну енергію, вироблену суб'єктами господарювання на об'єктах електроенергетики, що виробляють електричну енергію з енергії вітру, сонця, біомаси, та на малих ГЕС. Механізм установлення, перегляду та припинення дії «зеленого» тарифу, а також перелік необхідних документів та вимоги до суб'єкта господарювання для отримання такого тарифу визначені Порядком встановлення, перегляду та припинення дії «зеленого» тарифу для суб'єктів господарської діяльності, затвердженим постановою НКРЕ від 22.01.2009 р. № 32.

Також зазначеною статтею передбачено, що порядок стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії для об'єктів електроенергетики, будівництво яких розпочате після 1 січня 2012 р., застосовується за умови, що питома вага сировини, матеріалів, основних засобів, робіт та послуг українського походження у вартості будівництва відповідного об'єкта електроенергетики, який виробляє електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії, становить не менше 15 відсотків; для об'єктів, будівництво яких розпочате після 1 січня 2012 р. та введених в експлуатацію після 1 січня 2013 р., – не менше 30 відсотків; для об'єктів, будівництво яких розпочате після 1 січня 2012 р. та введених в експлуатацію після 1 січня 2014 р., – не менше 50 відсотків.

Порядок визначення питомої ваги сировини, матеріалів, основних засобів, робіт та послуг українського походження у вартості будівництва відповідного об'єкта електроенергетики, що виробляє електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії, затверджується Національною комісією, яка здійснює державне регулювання у сфері енергетики. З проектом цього порядку, що має бути затверджений у 2012 р., можна ознайомитися на офіційному сайті НКРЕ.

Походження сировини, матеріалів, основних засобів, робіт та послуг вважається українським, якщо вони були вироблені, виконані або надані заявникові українським виробником. Український виробник – резидент, що здійснює свою діяльність відповідно до законодавства України, з місцезнаходженням на її території, має виробництво товарів, виконує роботи або надає послуги на території України.

Цей Порядок поширюється на суб'єктів господарювання, які отримали ліцензію на здійснення господарської діяльності з виробництва електричної енергії або ліцензію на здійснення господарської діяльності з комбінованого виробництва електричної і теплової енергії у встановленому законодавством порядку, мають у власності або користуванні об'єкти електроенергетики, які виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел

енергії, будівництво яких розпочато після 1 січня 2012 р., та які мають намір продавати електричну енергію за «зеленим» тарифом у встановленому законодавством порядку (далі – заявники). Належним підтвердженням початку будівництва є дозвіл на виконання будівельних робіт або декларація про початок виконання будівельних робіт. Належним підтвердженням вартості сировини та матеріалів придбаних основних засобів, у тому числі основного технологічного обладнання, послуг, є первинні документи (згідно із ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»), що підтверджують їх придбання (договори, рахунки, акти, видаткові накладні тощо). Вартість робіт визначається згідно з актом приймання виконаних будівельних робіт та довідкою про вартість виконаних будівельних робіт та витрати, форми яких затверджено Наказом Міністерства регіонального розвитку та будівництва України «Про затвердження примірних форм первинних документів з обліку в будівництві» від 04.12.2009 р. № 554.

Після завершення будівництва та прийняття об'єкта електроенергетики в експлуатацію та отримання сертифіката про відповідність закінченого будівництвом об'єкта/реєстрації декларації про готовність об'єкта до експлуатації, що підтверджує відповідність збудованого об'єкта вимогам проектної документації, будівельним нормам, правилам та можливість його експлуатації за призначенням, заявник із метою здійснення фактичного розрахунку питомої ваги сировини, матеріалів, основних засобів, робіт і послуг українського походження у вартості будівництва об'єкта електроенергетики звертається до експертної організації з відповідною заявою, до якої додає документи, що є належним підтвердженням відповідної вартості та походження. Заявник забезпечує достовірність наданої інформації. Відповідно до Постанови КМУ від 24.09.2012 р. № 878 «Про питання застосування сертифікатів про походження товарів для підтвердження їх українського походження та визначення питомої ваги сировини, матеріалів, основних засобів, робіт та послуг українського походження у вартості будівництва об'єктів електроенергетики, що

виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії», для підтвердження українського походження на митній території України застосовуються сертифікати походження товарів, які видаються Торгово-промисловою палатою України або регіональними торгово-промисловими палатами в установленому порядку.

Визначення питомої ваги сировини, матеріалів, основних засобів, робіт та послуг українського походження у вартості будівництва об'єктів електроенергетики, що виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії, здійснюють експертні організації, які відповідають критеріям, визначеним Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. Інформація про такі експертні організації оприлюднюється Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства на його офіційному веб-сайті. Експертна організація, отримавши від заявника документи, здійснює розрахунок фактичного рівня питомої ваги сировини, матеріалів, основних засобів, робіт та послуг українського походження у вартості будівництва об'єкта електроенергетики, за результатами якого надає відповідний висновок.

Документами, що підтверджують фактичний рівень питомої ваги сировини, матеріалів, основних засобів, робіт та послуг українського походження у вартості будівництва об'єкта електроенергетики, що виробляє електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії, є оформлений та засвідчений печаткою висновок експертної організації, перелік підтверджувальних документів до розгляду та визначення рівня питомої ваги сировини, матеріалів, основних засобів, робіт і послуг українського походження у вартості будівництва об'єкта електроенергетики, що виробляє електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії, підписаний керівником експертної організації. Ці документи є підставою для прийняття НКРЕ рішення щодо встановлення «зеленого» тарифу для відповідного суб'єкта господарювання згідно з Порядком

установлення, перегляду та припинення дії «зеленого» тарифу для суб'єктів господарської діяльності, затвердженим постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України від 22.01.2009 р. № 32.

Величина «зеленого» тарифу встановлюється для кожного суб'єкта господарювання, який виробляє електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії, за кожним видом альтернативної енергії та для кожного об'єкта електроенергетики. Застосування «зеленого» тарифу передбачає: 1) купівлю-продаж енергії на оптовому ринку за підвищеною вартістю; 2) гарантію закупівлі всієї електроенергії, виробленої на об'єктах електроенергетики, що використовують альтернативні джерела енергії, і не проданої за договорами безпосередньо споживачам або енергопостачальним компаніям, за встановленим «зеленим» тарифом, а також щодо розрахунків за таку електроенергію в повному обсязі у визначені строки та коштами в порядку, встановленому законом; 3) роздрібна ціна на електричну енергію, що використовується суб'єктами господарської діяльності, які реалізують інноваційні проекти, зареєстровані у встановленому законом порядку, що передбачають впровадження та виробництво обладнання, а також матеріалів, сировини і комплектуючих для виробництва обладнання, яке виробляє енергію з використанням альтернативних джерел енергії, встановлюється на рівні роздрібного тарифу для споживачів відповідного класу напруги, встановленого станом на 1 січня 2009 року.

2. Установлення податкових преференцій.

ПК України передбачено такі види пільг для галузі альтернативної енергетики:

1) пільги при імпорті. У ПК України (п. 197.16. ст. 197) передбачено звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій із ввезення на митну територію України, зокрема: устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, енергозберігаючого обладнання і матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, обладнання та матеріалів для виробництва

енергії з відновлюваних джерел енергії; матеріалів, устаткування, комплектуючих, що використовуються для виробництва.

Операції із ввезення на митну територію України зазначених товарів звільняються від оподаткування, якщо ці товари застосовуються платником податку для власного виробництва та якщо ідентичні товари з аналогічними якісними показниками не виробляються в Україні.

У разі порушення вимог щодо цільового використання таких товарів платник податку зобов'язаний сплатити суму податку на додану вартість, що мала бути сплачена із зазначених операцій у момент ввезення таких товарів, а також пеню.

2) пільги при оподаткуванні податком на прибуток. Відповідно до п. 158.1. ст. 158 ПК України звільняється від оподаткування податком на прибуток 80 відсотків прибутку підприємств, отриманого від продажу на митній території України устаткування власного виробництва, що працює на відновлюваних джерелах енергії, а також матеріалів, сировини, устаткування та комплектуючих, які будуть використовуватись у виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії, устаткування для виробництва альтернативних видів палива. Таке звільнення від оподаткування діє протягом 5 років з моменту отримання першого прибутку внаслідок підвищення енергоефективності виробництва. Суми коштів, вивільнених у зв'язку з наданням податкової пільги, спрямовуються платником податку на збільшення обсягів виробництва.